
ТЕОРІЯ ТА ФІЛОСОФІЯ ПРАВА. ПОРІВНЯЛЬНЕ ПРАВознавство. Історія права та держави

УДК 316.32

Алексєєнко Ірина Вікторівна,
доктор політичних наук, професор,
завідувачка кафедри міжнародних відносин та туризму
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,
м. Дніпро, Україна
ORCID ID 0000-0002-6873-003X

КОНЦЕПЦІЇ ЦИВІЛІЗАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ: СУПЕРЕЧЛИВІСТЬ ПОЛІТИКО-ПРАВОВИХ ТА УПРАВЛІНСЬКИХ ТЕНДЕНЦІЙ

У статті досліджено сучасні політико-правові та управлінські процеси, які відбуваються в міжнародному просторі. Доведено, що інтеграція, фрагментація, глобалізація і “територіалізація” світу взаємозалежні та є складовими одного процесу. Розкрито політико-правові характеристики трансформаційних змін суверенітету держави. Обґрунтовано, що ігнорування національної держави, її суверенітету – це помилковий шлях, що веде до конфліктів. Жодна глобальна система не буде життєздатною, якщо не буде відкритою національним інтересам, не буде побудована на взаємодії національних держав.

Ключові слова: суверенітет, національний інтерес, держава, світове управління, інтеграція, фрагментація, глобалізація, територіалізація.

Процеси, що відбуваються сьогодні в міжнародній площині, доводять, що глобалізація і посилення державних амбіцій мають спільні корені, взаємно переплітаються і підтримують одна одну. Для того, щоб вільно пересуватися по світу і безперешкодно досягати своїх цілей, глобальні фінанси, торгівля, інформація потребують політичної фрагментації світу, зацікавлені в збереженні фікції суверенітету слабких держав, тобто в тому, щоб вони були одночасно і слабкими, і суверенними.

Таким чином, інтеграція, фрагментація, глобалізація і “територіалізація” світу взаємозалежні та є складовими одного процесу, а тому видається доречним застосування терміна “глобалізація” як назви одного з можливих сценаріїв для державного суверенітету в майбутньому. Держава, з одного боку, втратить частину своїх повноважень, з іншого – посилиться її роль як правового арбітра і посередника у складній структурі нових акторів, що з’явилися на міжнародній арені. “У поточний період виникає нова форма анархії через послаблення колишніх центрів влади, інтенсифікації транснаціональних відносин, зменшення значущості

міжнародних бар'єрів і зміцнення всього, що гнучко обминає державні кордони" [1, с. 151–152]. Цей сценарій набуває серед аналітиків все більшої популярності, оскільки саме в його межах стає можливим дотримання інтересів одразу багатьох сторін – у XXI ст. державний суверенітет не зникне, але співіснуватиме паралельно з наднаціональними і локальними структурами, кожній з яких буде наданий свій сектор у глобальному управлінні суспільством. Найбільш віддаленим у часовій перспективі прогнозом, якщо простежити цю тенденцію в майбутньому, є завершення у міжнародних масштабах до кінця XXI ст. консолідації на федеративній основі за збереження різноманіття локальних ідентичностей і навіть їх постійне збільшення [1, с. 121].

Водночас процес глобалізації надає аргументи і для прихильників традиційної теорії політичного реалізму, які стверджують, що в сценарії майбутнього розвитку, головні ролі, як і раніше, належатимуть сильним державам і їх національним інтересам, міць яких тільки зросте завдяки економічній інтеграції. Суперечки тут ведуться тільки про те, кому ж належатиме лідерство в XXI ст. – традиційним західним центрам сили чи Сходу, що піднімається економічно. Отже, можна виділити чотири основних сценарії майбутнього.

Перший визначається триваючою всемогутністю Сполучених Штатів, що мають шанси продовжити своє домінування на десятиліття. Майже ніщо не загрожує невмотивованим і раптовим послабленням Америки, саме тому багато хто з дослідників схильний погодитися з прогнозом англійського футуролога Х. Макрея: "Американська воєнна міць, єдність нації, її розміри і показники розвитку, очевидно, ще не на одне покоління забезпечать Сполученим Штатам політичне лідерство у світі. Жоден із двох інших розвинених регіонів – Європа чи Східна Азія – не має такого поєднання елементів могутності" [2, с. 53].

Другий сценарій припускає перехід однополюсного світу в біполярний, виходить з появи в США глобально значущих конкурентів, насамперед у особі Китаю або Європейського Союзу; формування прогнозованих і несподіваних коаліцій, самоствердження яких одразу ж поверне з минулого картину дипломатичного балансу сил [3, с. 121].

Згідно з третім сценарієм з'являється схема багатопольного світу, в якому колишній гегемон спільними діями суперників втрачає чільні позиції, відбуваються постійні пошуки нових партнерів і конкуренція за сфери впливу.

Четвертий сценарій припускає рівноцінне співіснування шести або семи цивілізацій, що стверджують себе як самодостатні і самостійні центри світового розвитку. Ці сценарії пов'язані насамперед із прогнозами щодо прийдешніх конфліктів і військово-політичних союзів, оскільки збереження сильних держав означає і збереження пріоритету національних інтересів у зовнішній політиці. Головним фактором розвитку міжнародних відносин, на думку Дж. Модельскі і К. Томпсона, стане імперське самоствердження, тобто прагнення держав-лідерів зайняти позиції гегемона, що викличе сильний опір інших претендентів [4, с. 131].

Існує маса варіантів розвитку міжнародних відносин у майбутньому, в яких національна держава або блоки держав, як і раніше, розглядаються як провідна

сила на світовій арені. Усі вони побудовані на істотному ігноруванні тенденцій трансформації державного суверенітету в сучасному світі й пошуку держави-лідера в новому столітті. Характерною рисою цих сценаріїв є пророкування масштабних конфліктів аж до світових війн, які досить часто відносять до періоду 2030–2040-х років [5, с. 9].

Таким чином, думка про збереження домінуючого становища національної держави як основного актора на міжнародній арені є найбільш поширеною. Йдеться насамперед про великі й сильні в економічному і стратегічному відношенні держави, що продовжуватимуть боротьбу за лідерство на початку третього тисячоліття, не вимагаючи обмеження інтересів невеликих суверенних держав. У цьому контексті суперечки точаться насамперед про те, чи буде світ однополярним або все-таки складеться кілька центрів сили, здатних впливати на світові процеси.

Цього погляду дотримуються і представники лівих організацій, які останніми роками достатньо заявили про себе під прапором “антиглобалізму”. Критикуючи неоліберальну ідеологію, вони прагнуть довести, що США зовсім не втрачають позиції світового лідера і не відмовляються від свого суверенітету, а, навпаки, використовують гасла демократизації й лібералізації для посилення свого світового панування. Особливої популярності у зв’язку з цим набуває концепція “золотого мільярда”, відповідно до якої всіма перевагами сучасної цивілізації зможе користуватися лише один мільярд населення планети. Іншим жителям планети відводиться роль обслуговуючого персоналу і постачальників дешевої робочої сили та сировини для розвинених країн. Оскільки така ситуація викликає невдоволення, яке зі зростанням чисельності населення в бідних країнах тільки підсилиться, країнам Заходу дедалі складніше буде стримувати цей натиск. Протистояння перейде у формулу Захід – Незахід і загрожуватиме стабільності на всій планеті. Саме тому, на думку представників радикальних настроїв, США винайшли неоліберальну ідеологію, що проголошує неминуче посилення взаємозалежності й інтеграції у світовому масштабі. Глобалізована економіка повинна поступово зрівняти економічні й культурні відмінності між різними регіонами планети і нівелювати нерівність. Це, безумовно, негативно відіб’ється на статусі суверенної держави, який буде важко зберегти за практично повної прозорості кордонів і неефективності державних інститутів загалом. Тому поступово влада перейде в руки наднаціональних організацій, що проводитимуть єдину координаційну політику. Ця модель “нового світового порядку”, на думку радикалів, є вимислом, який представники фінансових і політичних кіл Заходу нав’язують всьому іншому світу, щоб придушити його опір нерівності, що зростає між різними регіонами планети. Професор лінгвістики Массачусетського технологічного університету, відомий політичний діяч і водночас один із затятих противників глобалізації Н. Хомський стверджує, що неоліберальна риторика, викладена в знаменитому Вашингтонському консенсусі, є не що інше, як замаскована, добре продумана політика уряду США, які через дію підконтрольних йому міжнародних фінансових інститутів прагнуть до світового панування. Сполучені Штати, нав’язуючи глобалістську ідеологію, прагнуть за допомогою гасел про лібералізацію цін і фінансів,

приватизацію і свободу ринку максимально послабити позиції урядів інших держав саме для того, щоб стати єдиним “світовим урядом нової імперської ери”, в якого просто не залишиться конкурентів [6, с. 28].

Таким чином, сценарій, що нав’язують США, насправді приведе не до гомогенного в економічному відношенні світопорядку, а до подальшого майнового і правового розшарування, де весь прибуток діставатиметься розвиненим капіталістичним країнам Заходу і насамперед США. На думку Н. Хомського, гасла про вільний ринок ніколи не були в дійсності на озброєнні країн Заходу: уряд США і держави Західної Європи завжди засновували свою діяльність на твердому економічному протекціонізмі, постійно здійснюючи грошові вливання в промисловість. Інші країни, що зазнають тиску “глобалістської” доктрини про всевладдя вільного ринку, поступово втрачають контроль над власною економікою і територією, а також втрачають незалежність перед міжнародними фінансовими інститутами, що знаходяться на службі уряду США.

Таким чином, сценарій, який описав Н. Хомський для майбутнього світопорядку, – це втрата суверенітету практично всіма державами “третього світу”, що перетворюються в сировинні придатки США, і безпрецедентне посилення державності самих Сполучених Штатів, під виглядом захисту демократії тих, хто прагне до світового панування.

Такої трансформації зазнає до початку третього тисячоліття ідея “світової держави” – з пацифістсько-гуманістичної ідеї про справедливе світове співтовариство вона перетворюється в ідею про олігархічний уряд, до якого входять представники фінансової і політичної еліти найбільших держав, які прагнуть за допомогою неоліберальної пропаганди підкорити собі весь інший світ. Причому для лівих радикалів такий сценарій є насамперед заклик до активних дій, пошуку альтернативного варіанта розвитку, який зробив би світ справедливим, ніж його намагаються створити “головні архітектори”.

Сучасна політико-правова наука поступово звільняється від оптимістичних ілюзій 90-х років, коли шлях до безкризового універсального суспільства вважався неминучим. Сьогодні основою глобальних прогнозів, особливо довгострокових, є думка про суперечливість тенденцій цивілізаційного розвитку. Не відмовляючись від ідеї поступового формування єдиної всепланетарної цивілізації, дослідники зазначають, що цей процес відбуватиметься надзвичайно складно, прагнення до пошуку нової ідентичності в умовах глобальної трансформації призведе до посилення сепаратистських і відцентрових тенденцій: “Чим сильніші тенденції до універсалізації й уніфікації зовнішніх сторін життя, тим сильніше люди дорожать такими внутрішніми характерологічними компонентами свого народу, як традиції, релігія, мова, культура тощо. Єдиний світовий порядок можливий тільки як відкритий, динамічний простір для вільного співіснування різномірних культур, релігій, форм світорозуміння” [7, с. 31–32].

Незважаючи на те, що економічна і технологічна глобалізація роблять світ все більш взаємозалежним та інтегрованим, наближаючи країни і народи, державний суверенітет продовжує зберігати свою значущість як необхідну умову для

самовираження і самовизначення на світовій арені, особливо це стосується молодих держав, для яких закріплення власної суверенної ідентичності є життєво необхідним. Для сильних держав, що займають провідні позиції в світі, суверенітет у традиційному розумінні багато в чому є історично віджитою формою, що сприяє появі нових владних структур, здатних розв'язувати проблеми на новому недержавному рівні. Тому говорити серйозно про повне й остаточне зникнення державного суверенітету не наважується жоден із глобальних “сценаристів”. У більш загальному вигляді всі довгострокові прогнози тією або іншою мірою підтримують основну тенденцію трансформації суверенних держав у світі, де співіснуюватимуть різні рівні владних структур – глобальний (наднаціональні міжнародні організації, покликані вирішувати найбільш загальні питання, що стосуються долі всього людства), локальний (місцеве самоврядування, автономії), державний (державні органи візьмуть на себе вирішення завдань, насамперед правового регулювання відносин у глобалізованому суспільстві) і недержавний (різні суспільні й економічні організації, що справляють дедалі більший вплив на світ політичного).

Безумовно, суверенна держава й у XXI ст. продовжуватиме відігравати провідну роль у міжнародних відносинах, однак з'являтимуться нові актори, вплив яких на політичні процеси зростатиме. “Ми знаходимося на шляху, що веде в далекій перспективі до транснаціонального світу, в якому держави і народи збережуть за собою істотну роль, важелі й функції” [1, с. 135].

Загалом картина майбутнього світопорядку видається сучасним дослідникам досить суперечливою, небезконфліктною і справедливою, ніж попередні епохи.

У цілому можна погодитися з тим, що з поглибленням процесу глобалізації завершується великий історичний цикл розвитку, коли держави йшли “пліч-о-пліч” з цивілізацією, а посилення ролі держави й державного суверенітету було показником зростаючої цивілізованості тих чи інших народів. Збільшення кількості суб'єктів історичного процесу на сучасному етапі підриває подібну монополію держави. Але це зовсім не означає, що завтра чи в майбутньому національна держава буде здана до архіву історії.

Суттєвих змін зазнає й інститут суверенітету, його роль, функції, місце і значення в житті держав, як суб'єктів міжнародної політичної системи. Держава перетвориться в один із складних суб'єктів людського буття, але навряд чи перестане бути головним діючим актором національної і міжнародної сцени до тих пір, поки будуть існувати різні етноси і народи. Можна погодитися з висновком А. Албі про те, що “національні уряди поступово втрачатимуть функції носіїв виняткового суверенітету і будуть включатися до ієрархічної вертикалі як середня ланка” [8, с. 184].

Безумовно, на тлі глобалізаційних процесів відбувається певне обмеження юрисдикції держав у зв'язку з розширенням складу суб'єктів міжнародного права та міжнародної правотворчості. Отже, постає проблема співвідношення сфер регулювання міжнародного й національного права, а точніше, співвідношення міжнародного права та суверенітету національних держав. Її вирішення не може

бути поставлене в залежність від звуження державного суверенітету або обмеження участі держави в міжнародних відносинах чи встановлення верховенства, контролю суб'єктів міжнародного права над суверенними державами.

Не можна також однозначно поділяти позицію щодо обмеження державного суверенітету нормами міжнародного права, так як це може призвести до висновку про тенденцію витіснення, а потім і зникнення національних держав, що є неприпустимим з погляду національних інтересів. Так само не можна й поділяти позицію щодо безвідповідальності суверенних держав за нормами міжнародного права, так як наслідком цього процесу можуть бути анархія, домінування права сили в міжнародних відносинах. Ця проблема, на думку А. Моїсеєва має розв'язуватися шляхом розуміння того, що суверенітет держави – це її властивість, яка не може бути відчужена, обмежена чи передана. Держава може передати лише частину своїх прав у певній сфері відносин або окремі повноваження наднаціональним інституціям. До того ж передати їх, по-перше, на певний термін, по-друге, із зазначенням конкретних умов передачі й, по-третє, за умови їх повернення за певних обставин. Адже передусім суверенітет залежить від права й можливості держави покладати на себе та відмовлятися від певних завдань і функцій на користь тих чи інших суб'єктів, як в межах окремо взятої держави так і за її межами. Суверенітет стосується саме питання існування держави як такої та наявності її правосуб'єктності взагалі. Остання виникає у зв'язку з наявністю суверенітету. Як приклад можна навести конституційні норми держав – членів ЄС, що стосуються обмеження їхніх суверенних прав. У таких випадках йдеться про делегування суверенних повноважень (Німеччина), передавання федеральних повноважень (Австрія), передавання прав парламенту щодо ухвалення рішень (Швеція), делегування повноважень, наданих Конституцією органам влади (Данія), тимчасове надання повноважень, передбачених Конституцією щодо законодавчої, виконавчої та судової влади (Люксембург), надання певного повноваження (Бельгія), надання законодавчих, виконавчих і судових повноважень (Нідерланди), обмеження суверенітету (Італія). Конституція Греції (п. 2 ст. 28) визначає умови надання міжнародним організаціям повноважень, передбачених нею, й обмеження (п. 3) національного суверенітету [8, с. 349–353].

У цілому вплив глобалізації на державу й державний суверенітет досить багатовекторний за своїм характером, тому потребує глибокої й всебічної оцінки. З цього приводу актуальною є думка про те, що питання про послаблення ролі держави й державного суверенітету повинно розглядатися лише у відносному сенсі – у порівнянні, наприклад, із динамікою інших політичних процесів або з масштабом і параметрами сучасних проблем [9, с. 127].

З позицій “трансформаційного” підходу сучасний етап глобалізації “наново встановлює і реорганізує силу, функції і владу національних урядів”. Хоча “вища законна компетенція” залишається в руках держав у межах їх території, на цю компетенцію накладаються зростаюча юрисдикція інститутів внутрішнього управління, а також обмеження і зобов'язання, що витікають із принципів і норм міжнародного права” [10, с. 55–56].

На нашу думку, сам процес реорганізації сили й компетенції безперечний, але в ньому є низка принципово важливих особливостей, які досить часто недооцінюються.

По-перше, в розпорядженні держав з'являються нові важелі, між ними відбувається диференціація, а у найсильніших із них – потенційно величезні можливості впливу на навколишній світ.

По-друге, на окремих напрямках, включаючи соціально-економічний, спад у потенціях держав по відношенню до недержавних суб'єктів може бути частково зворотним, оскільки є підстави пов'язувати його з труднощами адаптації на момент якісного стрибка, а також з ідеологічним вибором, що відображає інтереси окремих суспільних сил (передусім спекулятивного фінансового капіталу).

По-третє, якщо відносно послаблення держави й інституту суверенітету в певних сферах неминуче, воно, разом з тим, супроводжується акумуляцією влади в іншій, альтернативній структурі, як це передбачав С. Хоффман [11, с. 15]. Відбувається фрагментація, розпорошення сили між суб'єктами різних рівнів. У зв'язку з цим виникає загроза “глобальної кризи влади”, як “нового різновиду анархічного безвладного капіталізму”. Але крім загрози хаосу, що містить це положення, воно водночас збільшує шанси урядів на збереження домінуючого положення в контексті консолідації нової системи суспільної самоорганізації.

Багато в чому уявлення про кризу національної держави й інституту суверенітету засноване не на їх реальному послабленні, а передусім на їх невідповідності зростаючим вимогам доби глобалізації. Проте, якими б недосконалими вони не були, з погляду процесів глобалізації, жодних альтернативних інструментів, краще адаптованих до вирішення сучасних проблем, глобалізація не породжує. На думку П. Бейера, інститут національної держави й державного суверенітету є необхідними елементами глобального суспільства, які виконують у ньому певну роль. Будучи його підсистемами і “глобально легітимними колективними суб'єктами”, вони забезпечують єдність партикулярного й універсального – приклад того, “як глобалізована системна форма може ставати локальною, не втрачаючи глобального характеру” [12, с. 87–88].

Обмеження суверенітету держави на її території, втручання у визначення державою її внутрішнього й зовнішнього статусу через міжнародне право, а не з власної волі є неприпустимими й неможливими у принципі. Взаємні відносини між державами регулюються договорами та угодами, які самі по собі жодної влади однієї держави над іншою встановлювати не можуть. Відносини, що виникають та розвиваються як договірні, не можуть бути владними відносинами. Трансформація договірних відносин у владні можлива тільки на добровільних засадах. Добровільність і незалежність у міжнародних відносинах є істотною гарантією державного суверенітету та трансформації у світовому вимірі “суверенітету взаємозалежності” сучасних держав у “суверенітет взаємодії” задля розв'язання глобальних проблем [13, с. 87; 14, с. 13; 15, с. 15].

Глобалізація, розвиваючись із національного джерела, не може не слугувати їй, збагачуючи політичні, економічні, технічні, просторові й організаційні

можливості її реалізації. Ігнорування національної держави, її суверенітету – це помилковий шлях, що веде до конфліктів. Жодна глобальна система не буде життєздатною, якщо не буде відкритою національним інтересам, не буде побудована на взаємодії національних держав. Тим більше, що сам національний інтерес не виступає чимось чужорідним глобальному, оскільки є синтезом внутрішніх і зовнішніх факторів. В основі глобальної відповідальності суб'єктів міжнародних відносин знаходиться облік і реалізація національних інтересів. Тільки таким методом може бути переборена їх “анархія”. Глобалізація і національні інтереси держав і їх суверенітет, – не взаємовиключні, а взаємодоповнюючі структурні елементи глобального міжнародного порядку. Зміцнення позицій держави в системі міжнародних відносин є неминучим, оскільки і в умовах високорозвиненого громадянського суспільства її існування є необхідним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Falk R.* The Changing Structure of International Law. International Law: A Contemporary Perspective. 2005. 234 p.
2. *Flechtheim O.K.* History and futology. Cambridge, MA: Harvard University Press, 2016. 134 p.
3. *Held D. and Mc Grew A.* Political Power and Civil Society: A Reconfiguration? The Global Transformation Reader: An Introduction to the Globalization Debate. Cambridge, 2013. P. 124.
4. *Gray J.* False dawn: The delusions of global capitalism. L., 2008. 222 p.
5. *Donnelly J.* Realism and International relations. Cambridge, 2010. P. 12.
6. *Bell D.* The World and the United States in 2013. Daedalus, 2013. Vol. 116, № 3. P. 11–30.
7. *Thurrow L.* Le capitalisme a-t-il un avenir? Politique intern. 2008. Vol. 7, № 81. P. 87–121.
8. *Wallace W.* The Sharing of Sovereignty: The European Paradox. Political Studies. 2019. Vol. 47, № 3. P. 503–521.
9. *Moreau D.* Les relation internationales dans le monde d'aujourd'hui. Entre globalization et fragmentation. Paris: CIC, 2011. 156 p.
10. *Sachs J.* International economics: Unlocking the mysteries of globalization. Foreign Policy. 2017. Vol. 76, № 6. P. 98–132.
11. *Walker N.* Late Sovereignty in the European Union. Sovereignty in Transition. Oxford: Hart Publishing. 2013. P. 3–32.
12. *Beyer P.* Globalizing systems, global cultural models and religions. Intern, sociology. L., 2018. Vol. 13, № 1. P. 79–94.
13. *Arrighi G.* The Long Twentieth Century: Money, Power and the Origins of Our Times. L.: Sage, 2014. 186 p.
14. *Dunn J.* Introduction: Crisis of the nation state? Contemporary crisis of the nation-state. Oxford etc., 2015. P. 3–15.
15. *Joxe A.* Representation des alliances dans la nouvelle strategie americaine. Politique etrangere. 2007. № 2. P. 12–34.

REFERENCES

1. *Falk, R.* (2005) The Changing Structure of International Law. International Law: A Contemporary Perspective. 234 p. [in English].
2. *Flechtheim, O.K.* (2016) History and Futology. Cambridge, MA: Harvard University Press. 134 p. [in English].
3. *Held D. and Mc Grew A.* (2013) Political Power and Civil Society: A Reconfiguration? The Global Transformation Reader: An Introduction to the Globalization Debate / Ed. by D. Held, and A. McGrew. Cambridge, P. 124 [in English].
4. *Gray, J.* (2008) False dawn: The delusions of global capitalism. 222 p. [in English].
5. *Donnelly J.* (2010) Realism and International relations / J. Donnelly. Cambridge. P. 12. [in English].

6. *Bell D.* The World and the United States in 2013 // *Daedalus*, 2013. – Vol. 116, № 3. – P. 11–30 [in English].
7. *Thurrow L.* (2008) Le capitalisme a-t-il un avenir? // *Politique intern.* – Vol. 7, – № 81. – P. 87–121 [in French].
8. *Wallace, W.* (2019) The Sharing of Sovereignty: The European Paradox. *Political Studies*. Vol. 47. N 3. P. 503–521 [in English].
9. *Moreau, D.* (2011) Les relation internationales dans le mond d'aujourd'hui. Entre globaliza-tion et fragmentation. Paris: CIC. 156 p. [in French].
10. *Sachs, J.* (2017) International economics: Unlocking the mysteries of globalization. *Foreign Policy*. Vol. 76. No 6. P. 98–132 p. [in English].
11. *Walker, N.* (2013) Late Sovereignty in the European Union. *Sovereignty in Transition* / ed. N. Walker. Oxford: Hart Publishing. P. 3–32 [in English].
12. *Beyer, P.* (2018) Globalizing systems, global cultural models and religions. *Intern, sociol-ogy. L.* Vol. 13. No 1. P. 79–94 [in English].
13. *Arrighi, G.* (2014) *The Long Twentieth Century: Money, Power and the Origins of Our Times*. L.: Sage. 186 p. [in English].
14. *Dunn, J.* (2015) Introduction: Crisis of the nation state? *Contemporary crisis of the nation-state* / Ed. by Dunn J. Oxford etc. P. 3–15 [in English].
15. *Joxe, A.* (2007) Representantion des alliances dans la nouvelle strategie americaine. *Politique etrangere*. No 2. P. 12–34 [in English].

UDC 316.32

Aliexsieienko Iryna,

Doctor of Political Sciences, Professor,

Head of the Department of International Relations and Tourism,
Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs, Dnipro, Ukraine,
ORCID ID 0000-0002-6873-003X**CONCEPTS OF CIVILIZATIONAL DEVELOPMENT: CONTRADICTION
OF POLITICAL, LEGAL AND MANAGEMENT TENDENCIES**

Research article examines modern political, legal and administrative processes taking place in the international space. It is proved that the integration, fragmentation, globalization and “territorialization” of the world are interdependent and are the part of one process. The political and legal characteristics of transformational changes in the state’s sovereignty are revealed.

In many respects, the idea of the crisis of the nation-state and the institution of sovereignty is based not on their real weakening, but primarily on their inconsistency with the growing demands of the globalization era. However imperfect they may be, from the point of view of globalization processes, globalization does not give rise to any alternative tools that are better adapted to solving modern problems.

Globalization, developing from a national source, cannot but serve it, enriching the political, economic, technical, spatial and organizational possibilities of its realization. Ignoring the nation state, its sovereignty is a wrong path that leads to conflicts. No global system will be viable if it is not open to national interests, isn’t built on the interaction of nation states. Moreover, the national interest itself is not alien to the global, as it is a synthesis of internal and external factors. At the heart of

© Aliexsieienko Iryna, 2021

DOI (Article): [https://doi.org/10.36486/np.2021.1\(51\).1](https://doi.org/10.36486/np.2021.1(51).1)

Issue 1(51) 2021

<http://naukaipravookhorona.com/>

the global responsibility of the subjects of international relations is the accounting and implementation of national interests. Only in this way can their “anarchy” be overcome. Globalization and the national interests of states and their sovereignty are not mutually exclusive, but complementary structural elements of the global international order. Strengthening of the position of the state in the system of international relations is inevitable, because even in a highly developed civil society, its existence is necessary.

Keywords: sovereignty, national interest, state, world management, integration, fragmentation, globalization, territorialization.

Отримано 16.04.2021